

СТАНОВИЩЕ

на трудовете на доц. д-р Тома Иванов Томов, единствен участник в конкурса за ПРОФЕСОР по професионално направление 2.2. История и археология, факултет БФ, департамент „Средиземноморски и Източни изследвания“, НБУ, обявен в ДВ бр. 65/12.08.2022 г.

от проф. д-р Ивайла Попова, СУ „Св. Климент Охридски”

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

Процедурата и произтичащите от нея изисквания съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника на НБУ са спазени, видно от представената документация. При запознаването ми с нейното съдържание не установих допуснати нарушения. Мога да подчертая, че **минималните национални изисквания за длъжността професор са спазени.**

II. Изследователска дейност и резултати

Тома Томов завършва специалност *История* в СУ „Св. Климент Охридски“ със специализация по *История на Византия и Балканските народи* в Историческия факултет на СУ. В периода 1998 – 2001 г. е редовен докторант в ИФ на СУ. Доц. д-р Тома Томов започва научното си развитие като стипендиант на Център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ в периода 1997 – 1998 г. Професионалната му реализация продължава като учител по история в 88 СОУ „Димитър Попниколов“, гр. София. От 2006 г. започва работа като щатен преподавател в Нов български университет, където води множество общообразователни и специализирани бакалавърски и магистърски курсове. През 2007 г. става доцент по Средновековна обща история.

Доц. Тома Томов е автор на множество научни публикации, от които 5 монографии (*Потайностите на „Св. София“. Забравените кораби-графити и техните послания*, Велес Консулт, София, 2021; *Непознатият храм „Св. София“. Надписи-графити на кирилица и глаголица* (2016); (2019; второ, преработено и допълнено издание); *Ключ 1014 г.* (2015); *Византия – позната и непозната* (2012); (2014; второ, преработено издание). *Константинопол и Руската колония (до 1204 г.)*(2008.), 1 учебник (е-учебник „История на древен Рим“(2007), 2 учебни помагала (Учебник по

История и цивилизация за 11 клас, за профилирана подготовка, модули 1. Власт и институции, 2. Култура и духовност, 3. Човек и общество, Просвета, София, 202, съавтор, 10 урока); „Римляните“ - е-учебно помагало (2014) и почти 50 статии и рецензии. В своята цялост те разкриват не само формирането и утвърждаването на доц. Томов като историк-медиевист, но също така показват неговия постоянен стремеж към задълбочаване на тематиката на изследванията си.

Основно и най-значимо място сред представените за рецензиране трудове има второто подобро и допълнено издание на монографията на доц. Т. Томов *Непознатият храм „Св. София“*. *Надписи-графити на кирилица и глаголица*, 2019 г. Написването му е резултат от продължителна и задълбочена изследователска работа, продължила от 2005 г. с първите проучвания в Истанбул на Св. София до 2015 г., когато започва систематизирането, анализа и публикуването на графитите.

Монографията се състои от 332 страници и включва въведение, обзор върху църквата Св. София и нейните галерии, подробен анализ на отделните надписи-графити, заключение в две части – Палеография и правопис и Исторически бележки, библиография, резюме на английски език, както и приложение със снимки на анализирани надписи-графити. Подробен анализ на надписите графити позволява на автора да ги подели в зависимост от съдържанието на няколко групи – молитвени надписи, общо 25 на брой, които следват клишираната канонична формула *Господи, помози на своя раб ...*; във втората група Томов включва надписите – автографи, по формулата *Not. писал*, която група е най-многобройна, общо 48 (от тях авторът разделя 24, следващи староруската формула *Not. писал*, 3, които следват българската формула *Аз, Not. писах*, и останалите графити от този тип, които съдържат само име), надписи-летописи и *varia*. Въз основа на детайления палеографски и исторически анализ Томов разделя всичките 94 надписа на руски – 65, български/балкански 10 (7 български, 1 влашки, 1 сръбски, 1 глаголически) и неутрални, които трудно могат бъдат определени – 19 на брой. Според авторът, многобройните изображения на кръстове също представляват молитви, но по-скоро на неграмотни посетители. Можем да се съгласим с доц. Т. Томов, че графитите предоставят изключително ценен материал за изследване на историята на писмеността. Многобройните надписи от 12 век, принадлежащи на различни автори, свидетелстват за широкото разпространение на писмеността в Русия през този период. Откриването на надписите-графити дава възможност да се възкреси паметта за отдавна починал човек,

съобщават ни имената на много личности, посещавали храма и допълват нашите знания за различни исторически периоди.

Мога с пълна убеденост да посоча, че монографията е безспорен успех не само за доц. Тома Томов, но и за българската медиевистика като цяло. Това рядко по рода си изследване може да се оцени като солидна основа за бъдещи проучвания, които да разкрията в пълнота енигмата на храма Св. София.

Отделните студии и статии, предхождащи и съпътстващи написването на монографията, се характеризират с конкретно и подробно проучване на различните видове графитите (ex voto, кораби, кръстове, надписи и др.), християнските реликви пазени в Св. София, колони в Константинопол и др., всички те публикувани в реферирани и индексирани научни периодични издания като *Paleobulgarica*, *Byzantinoslavica*, *Byzantine and Modern Greek Studies* и др., което говори за високата стойност на научните изследвания на Т. Томов.

Качеството на научните трудове на кандидата се доказва и от множеството цитирания в реферирани и индексирани маждународни научни монографии и периодични издания.

Т. Томов има участия и в някои научни проекти. През 2013 г. той е ръководител на проект *Византийските старини в Истанбул*, към ЦФСИ, НБУ. Също така, доц. Томов взема участие като лектор на „Обучителен семинар за преподаватели и администратори от българските училища в чужбина“ (24-26.07.2013 г.) в рамките на Годишната работна среща на Асоциацията на Българските училища в чужбина, от програмата по проект „Мултимедийна, информационна и образователна дигитална платформа за български език, география и култура“ по научна програма 4 към УКХ „Алма Матер“.

III. Учебна и преподавателска дейност

Справката за водените от кандидата курсове показва възможностите на доц. Томов да работи качествено със студенти от различни програми – Археология, История Туризм и др. Посочените курсове в голямата си част са посветени на творческите търсения на Томов – *Историята на един град – Константинопол, Византия и нейната култура, Въведение в християнство, Исторически и свети места на Балканите, Византийски Константинопол* и много други както бакалавърски, така и магистърски курсове. Доказателство за уменията на кандидата в работата със студенти е високата оценка, която получава в студентските анкети – средна оценка за последните 5 академични години 4,53 от максимум 5.

IV. Административна и обществена дейност

В НБУ освен с преподавателска дейност доц. Томов има експертиза и в административната дейност, заема пост декан на Бакалавърски факултет (2006 – 2010, 2011 – 2012), заместник ректор е по учебна и международна дейност (2010 - 2011), председател е на Факултетния съвет на Бакалавърския факултет (2006 – 2012), председател на комисията по качеството и на комисията по атестирането в Бакалавърския факултет на НБУ и др.

Научните качества на доц. Томов му позволяват да е част от Британското общество за насърчаване на Византийските изследвания още от 1996 г., също както и член на Асоциацията на византинистите и медиевистите в България (от 2006 г.); да изпълнява консултантска дейност по средновековна история за различни печатни издания; както и да бъде автор на редица резенции. Доц. Томов участва в множество национални и международни научни форуми с доклади и научни изложения.

Заключение

След запознаването ми с представените по конкурса материали и научни трудове и посочването на техните научни приноси, намирам за основателно да дам своя положителен вот за избор на **доц. д-р Тома Иванов Томов** на академичната длъжност **„ПРОФЕСОР“** на Нов български университет по професионално направление 2.2. История и археология. Смятам, че той напълно я заслужава.

11. 11.2022 г.

София

проф. д-р Ивайла Попова